

Väljatöötamiskavatsus

05.06.2026

Täitemenetluse seadustiku võlgniku sissetuleku arestimise regulatsiooni muutmine

Käesoleva VTK eesmärk on muuta täitemenetluses võlgniku sissetuleku arestimise kord selgemaks, lihtsamaks ja paremini toimivaks. Pakutud muudatustega soovitakse vähendada vaidlusi, töö- ja halduskoormust ning muuta sissetuleku arestimine paremini digitaalselt hallatavaks. Samuti on eesmärk tagada parem tasakaal võlgniku toimetuleku kaitse ja sissenõudja nõude tegeliku rahuldamise vahel. Laiemalt aitab VTK kaasa täitemenetluse ajakohastamisele ja usaldusväärsema täitesüsteemi kujundamisele.

1. Lahendatav probleem

Täitemenetluses on võlgniku sissetulekule sissenõude pööramine keskse tähtsusega täitetoiming, millest sõltub nii võlgniku ja tema ülalpeetavate toimetulek kui ka sissenõudja nõude tegelik rahuldamine. Paljudes menetlustes on sissetuleku arestimine ainus toimiv meede, mistõttu peab seda reguleeriv õigusraamistik olema selge, üheselt mõistetav ja tõhusalt rakendatav.

Kehtiv regulatsioon ja selle kohaldamise praktika ei vasta aga alati neile eesmärkidele. Normid ei ole üheselt mõistetavad ning nende rakendamine sõltub ulatuslikust kohtupraktikast ja juhtumipõhisest tõlgendamisest. See muudab süsteemi keerukaks ja vähe läbipaistvaks nii võlgnike, sissenõudjate kui ka kolmandate isikute jaoks ning vähendab õiguste ja kohustuste etteaimatavust.

Täna seonduvad täitemenetluses võlgniku sissetuleku arestimise regulatsiooni ja selle rakendamisega mitmed probleemid ja kitsaskohad:

Kehtiv süsteem ei ole adressaatidele piisavalt läbipaistev ja lihtsalt mõistetav. Kehtiva regulatsiooni tegelik rakendamine sõltub lisaks seaduse tekstile ka tõlgendusest, eranditest ja konkreetse juhtumi asjaoludest. Seetõttu ei ole võlgnikul, tööandjal või sissenõudjal lihtne ette näha, kui suur osa sissetulekust reaalselt arestitakse ja milline summa peab võlgnikule alles jääma.

Mittearestitava miinimumi tegelik tagamine sõltub liiga sageli võlgniku aktiivsusest. Täitemenetluse seadustiku (TMS) § 132 järgi peab kohtutäitur aresti tühistama võlgniku avalduse alusel ulatuses, mis tagab mittearestitava sissetuleku. See tähendab, et süsteem ei toimi täielikult automaatselt, vaid eeldab, et võlgnik oskab olukorda märgata, esitada avalduse ja vajadusel tõendada asjaolusid.

Süsteem eeldab pidevat vaidlemist ja juhtumipõhist korrigeerimist. Kuna normistik ei lahenda kõiki praktilisi olukordi üheselt, tuleb mittearestitava osa ulatust, ülalpeetavate arvestamist, ühekordsete laekumiste staatust ja muude kontole laekuvate summade käsitlust sageli täpsustada menetluse käigus. Riigikohtu praktikast nähtub, et isegi küsimus, kas ja kuidas

tuleb tagada miinimumkaitse olukorras, kus võlgnik ei saa klassikalist töötasu, vaid üksnes muid laekumisi, on tulnud lahendada eesmärgipärase tõlgendamise kaudu, sest seadus ei ütle seda piisavalt selgelt välja. See näitab, et süsteem vaikimisi toodab arvukaid vaidlusi.

Süsteem ei soosi masintöödeldavust ega digitaalselt automatiseerimist. Kui sissetulekuna kaitstava summa leidmine sõltub avaldustest, ülalpeetavate andmetest, sissetulekute liikidest, laekumise perioodi tuvastamisest ja sellest, kas kontole laekus ühe või mitme kuu sissetulek, siis on seaduse norme raske rakendada nii, et need toimiksid täielikult automaatselt registri- või pangapõhiselt. Asjakohaste sätete sõnastus näitab, et kohtutäitur peab mitmes olukorras tegema juhtumipõhise otsustuse ning kui kontole kantud sissetuleku kasutamise perioodi ei ole võimalik kindlaks määrata, tuleb tagada vähemalt ühe kuu mittearestitav sissetulek. Selline loogika on masintöödeldavuse seisukohalt keerukas.

Praegune mudel koormab ebaproportsionaalselt menetlusosalisi ja kolmandaid isikuid. Võlgnik peab sageli ise selgitama, millised laekumised on kaitstud, kui palju tal on ülalpeetavaid või et kontole laekus korraga mitme kuu sissetulek. Tööandja jaoks tähendab see, et sissetuleku arestimine ei pruugi taanduda lihtsale reeglile, vaid eeldab normide, erandite ja täpsustuste tundmist. Kohtutäituri jaoks tähendab see omakorda korduvaid avaldusi, kontrollimist, arestide osalist tühistamist ja ebaõigesti kinnipeetud vahendite tagastamist. Seega ei ole süsteem menetlusökonoomne.

Süsteem ei pruugi toetada piisavalt pikaajalist ja stabiilset täitmist. See on pigem õiguspoliitiline kui puhtalt tehniline probleem. Kui süsteem on võlgniku jaoks raskesti etteaimatav, õiglase ja seadusjärgse arestivaba summa määramine sõltub avaldustest ning tekitab pidevat vaidlust, siis on suurem oht, et ametliku sissetuleku arestimine ei toimi stabiilse ega usaldusväärse täitemeetmena. Selge, automaatselt rakenduv ja üheselt arvutatav mudel toetaks paremini nii täitmise järjepidevust kui ka menetluse legitiimsust.

Regulatsiooni kitsaskohtade paljusus viib täitemenetluses vara varjamiseni. Võlgnikud suunavad pidevalt oma sissetulekud kolmandate isikute või välismaistele kontodele. Sellisel juhul on vahenditele sissenõude pööramine raskendatud või võimatu, mis vähendab täitemenetluse tulemuslikkust. Samal ajal ei ole piisavalt selge, kuidas sellistes olukordades tagada võlgnikule seaduses ette nähtud kaitsemehhanismid. Samuti ei ole selge, kas sellisele sissenõudja positsiooni kahjustavale tegevusele peaks järgnema ka menetluslik tagajärg võlgniku jaoks.

Kokkuvõtvalt on selgelt näha, et regulatsioon on ebaselge ja raskesti etteaimatav, kehtiv kord tekitab palju vaidlusi ja juhtumipõhiseid parandusi, kehtiva süsteemiga kaasneb suur halduskoormus ning see ei sobi hästi automaatseks ja digitaalseks rakendamiseks. Samuti ei taga kehtiv regulatsioon alati täitemenetluse piisavat tulemuslikkust.

2. Eesmärgid

Käesolevas VTK-s kavandatud muudatuste eesmärk on kujundada tasakaalukas ja kaasaegne võlgniku sissetulekule sissenõude pööramise kord, mis vastab menetlusosaliste ja avalikkuse ootustele.

Kokkuvõtvalt on VTK-s kavandatud lahenduste eesmärk saavutada järgmised tulemused:

- sissetuleku arestimise kord muutub lihtsamaks ja läbipaistvamaks;
- sätete kohaldamine muutub selgemaks ja ühtlasemaks;
- ühtlustatakse sissetuleku arestimise ja konto arestimise põhimõtteid;
- võlgniku sissetulekute arestimise kord muutub senisest enam konto keskseks;
- sissetuleku arestimise akt ja selle vorm muutuvad masintöötlemiseks paremini sobivaks;
- väheneb sätete kohaldamise üle peetavate vaidluste arv, sealhulgas kohtusse jõudvate vaidluste arv;
- paraneb sissenõudjate võimalus oma nõudeid täitemenetluses rahuldada.

Kavandatavad muudatused on seotud ka Justiits- ja Digiministeeriumi (edaspidi ministeerium) Õigusriigi programmiga aastateks 2026–2029, mille kohaselt tegeleb ministeerium täitemenetluse- ja maksejõuetusvaldkonna korrastamisega. Tsiviiltäite- ja maksejõuetuse valdkonnas tegeletakse valdkonna õigusaktides (täitemenetluse seadustik, kohtutäituri seadus, kohtutäiturimäärustik) suuremate kitsaskohtade kõrvaldamisega ning aktide kaasajastamisega; **sh vaadatakse üle ja kaasajastatakse täitemenetluses sissetuleku arestimise regulatsiooni.**

3. Võimalikud lahendused

3.1. Alternatiivsed lahendused regulatiivsetele meetmetele

Eelnõu VTK ettevalmistamisel kaalutakse tavapäraselt lisaks õiguslikele muudatustele ka mitteregulatiivseid meetmeid, nagu avalikkuse teavitamine, rahastuse suurendamine, olemasoleva olukorra säilitamine (ehk muudatustest loobumine), kehtivate sätete parem rakendamine ning muud alternatiivsed lahendused.

Käesoleval juhul ei võimalda alternatiivsed meetmed tuvastatud probleeme siiski piisavalt lahendada.

Avalikkuse teavitamine ei kõrvalda olukorda, kus sissetuleku arestimise sätete ja kohtupraktika kohaldamine on muutunud põhjendamatult keerukaks. Samuti ei ole võlgniku sissetulekule sissenõude pööramisega seotud probleemid seotud täitemenetluse valdkonna rahastamisega.

Kui kehtiv kord jääb muutmata, püsivad tuvastatud probleemid ka edaspidi. Sätete kohaldamine võib jääda ebaselgeks, halduskoormus menetlusosalistele ja kolmandatele isikutele püsib suur ning vaidlused sissetuleku arestimise üle võivad jätkuda.

Kuigi teoreetiliselt oleks võimalik püüda kehtivaid sätteid praktikas ühtsemalt kohaldada, eeldaks see märkimisväärset aega ning ühtse praktika kujunemine kõigi kohtutäiturite seas ei ole tagatud.

Seetõttu on probleemide lahendamiseks vajalik üle vaadata kehtiv õiguslik kord ning kujundada selgem raamistik ka nende olukordade jaoks, mis ei ole praegu piisavalt reguleeritud.

3.2. Täitemenetluses võlgniku sissetuleku arestimise süsteemi põhimõtete muutmine

Ministeerium soovib analüüsida uuele võlgniku sissetulekule sissenõude pööramise korrale üleminekut. Suurema muudatusena kaalutakse võlgniku sissetuleku arestimise põhimõtete

muutmist, mis puudutab eelkõige võlgniku sissetuleku arestimisel arestivaba sissetuleku tagamist.

Siinkohal tuleb rõhutada, et kehtiva sissetuleku arestimise süsteemi peamised probleemid ei seisne ainult arestimismäärades. Kehtiv sissetuleku arestimise süsteem on normitehniliselt killustunud, adressaatidele raskesti arusaadav, vähese automaatsusega, suures ulatuses avalduse põhine ning seetõttu vaidlusi soodustav ja halvasti masintöödeldav. See suurendab menetluskoormust kohtutäituritele, tööandjatele ja kohtutele ning ei taga piisavalt läbipaistvat ja etteaimatavat sissetuleku arestimise praktikat.

See kõik on muutnud võlgniku sissetuleku arestimise regulatsiooni ja selle rakendamise peamiseks täitemenetluse valukohaks. Kitsaskohtade ületamiseks kaalutakse muudatust, mis seisneb arestivaba sissetuleku tagamise süsteemi asendamises astmelise, sissetuleku suurusest sõltuva ning konstantsena määratletud arestimisele kuuluva sissetuleku osa süsteemiga. Selline süsteem on kasutusel Leedus¹.

Peamine muudatus: kui kehtiv TMS näeb ette, et võlgnikule tuleb jätta kätte teatud summa ulatuses vahendeid, siis uue süsteemi kohaselt oleks võimalik arestida kindel protsent võlgniku sissetulekust, sõltuvalt sissetuleku suurusest. Näiteks võiks arestimisele kuuluda 10% sissetulekust, mis vastab palga alammäärale või jääb sellest allapoole, 30% sissetulekust, mis jääb ühe ja kahe alampalga vahele, ning 50% suuremast sissetulekust. Elatise sissenõudmise puhul oleks protsent suurem, tagamaks elatise nõude efektiivsemat sissenõudmist.

Näiteks juhul, kui võlgniku sissetulek jääb palga alammäärast allapoole või võrdub sellega (seisuga 01.04.2026 – 946 eurot), peetaks võlgnevuste katteks kinni 10% sissetulekust ehk kuni 94,60 eurot kuus ning ülejäänud summa jääks võlgniku ja tema ülalpeetavate vajaduste katmiseks. Kui võlgniku sissetulek jääb ühe ja kahe palga alammäära vahele, suureneks arestitav osa vastavalt kuni 30%-ni, mistõttu jääks võlgnevuste katteks ligikaudu 94,60–567,60 eurot kuus. Kahekordset palga alammäära ületava sissetuleku puhul võiks arestitav summa ületada 567,60 eurot kuus.

Selline, vähese kaalutlusruumiga süsteem vähendaks sissetuleku arestimisega seotud vaidluste arvu ning võimaldaks suuremas osas sissetuleku arestimist automatiseerida ja kaasajastada.

Kaalumisel olevatest muudatustest võivad kasu saada kõik puudutatud osapooled.

Uue süsteemi puhul võiksid **võlgnikud** võita eelkõige seeläbi, et nende ametlikust sissetulekust jääks suurema tõenäosusega alles toimetulekuks vajalik osa. See aitaks säilitada motivatsiooni töötada seaduslikult, vähendaks survet ja motivatsiooni sissetuleku varjamiseks ning looks paremad eeldused võlgade järjepidevaks tasumiseks.

Praeguse lähenemise puhul võib madalama sissetulekuga võlgniku puhul tekkida olukord, kus täitemenetlus on formaalselt aktiivne, kuid selle majanduslik mõju osutub vastupidiseks

---

¹ [Liepa įsigalioja nauja išskaitų iš skolininkų atlyginimo tvarka: daugiau pajamų liks pragyvenimui - Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija](#)

soovitule. **Kui võlgnikule jääb ametlikust sissetulekust liiga vähe alles, võib see muuta ametlikult töötamist majanduslikult ebaatraktiivseks ning suurendada riski, et inimene asub tegema tööd ebaregulaarselt või varjatud viisil, vahetab pidevalt töökohti või langeb tööturul sootuks välja.** Sellises olukorras ei saa rääkida hästi toimivast süsteemist isegi siis, kui kinnipidamise määr on kõrge. Uue süsteemi eesmärk oleks seega mitte vähendada täitemenetluse tõhusust, vaid suurendada selle praktilist toimivust.

Uus süsteem võiks põhineda astmelisel loogikal, mille kohaselt sõltuks arestitav osa üksnes sissetuleku suurusest. **See võimaldaks siduda kinnipidamised paremini võlgniku maksevõimega ning vältida olukorda, kus just madalama sissetulekuga inimene satub täitemenetluse tõttu püsivasse ebastabiilsusesse ja sügavamale võlaorjusesse. Mida selgemini on süsteem üles ehitatud nii, et inimene saab säilitada elementaarseks toimetulekuks vajaliku osa oma tulust, seda suurem on tõenäosus, et ta jätkab ametlikku töötamist ja tasub võlga pikema aja jooksul.** Sellisel juhul ei toimiks täitemenetlus üksnes nõude sundtäitmise mehhanismina, vaid ka vahendina, mis aitab säilitada võlgniku osalemist riigi majanduses.

Sissenõudjad võiksid võita sellega, et nõuete täitmine muutuks pikemas vaates stabiilsemaks ja realistlikumaks. Kui võlgnik püsib ametlikul tööturul ja ei kao varjatud majandusse, on suurem tõenäosus, et laekumised jätkuvad korrapäraselt ning nõue saab lõpuks tegelikult täidetud.

Kohtutäiturid võiksid võita menetluse parema juhitavuse kaudu. Kui süsteem arvestab juba algselt paremini võlgniku sissetuleku suurust ja sisuliselt reaalselt maksevõimet, väheneb vajadus üksikjuhtumipõhisteks korrigeerimisteks, selgitusteks ja vaidluste lahendamiseks. See võimaldaks keskenduda rohkem nõude sisulisele täitmisele ja vähem pidevale vaidlemisele ja menetluslikule peenhäälestamisele.

Tööandjad võiksid võita seetõttu, et kinnipidamiste tegemise kord muutuks selgemaks ja etteaimatavamaks. Kui seadus annab arusaadava astmelise mudeli, on tööandjal lihtsam kinnipidamisi õigesti arvutada, väheneb eksimisrisk ning väheneb ka vajadus kohtutäiturilt täiendavaid juhiseid küsida. Tööandjatele ei too süsteemi muutus täiendavat koormust, kuna arestitava protsendi suuruse arvestus ja kõigi kaasnevate asjaoludega arvestamine jääb kohtutäiturite ülesandeks.

Lisaks tuleb kaaluda senisest erineva sissetulekust kinnipidamise süsteemi ümberkujundamist põhjusel, et täitemenetluse tulemuslikkus ei sõltu ainult sellest, kui suur osa sissetulekust on võimalik lühiajaliselt kinni pidada, vaid ka sellest, kas menetlus suudab hoida võlgnikku ametlikul tööturul, säilitada tema püsiva maksevõime ning tagada nõuete järjepideva täitmise. Küsimus ei ole seega niivõrd selles, kas süsteem on range või leebe, vaid selles, kas süsteem on üles ehitatud viisil, mis tagab tegelikku täitmist. Uue süsteemi eesmärk oleks lähtuda rohkem võlgniku reaalsest majanduslikust olukorrast ning kujundada kinnipidamised selliselt, et täitemenetlus ei katkestaks inimese sidet seadusliku sissetulekuga ning väärika eluga.

Eesti kohtu- ja täitesüsteem võiks muudatustest võita ka menetluslikult. Kui kinnipidamiste kord oleks üles ehitatud süsteemsemalt ja astmelisemalt, väheneks

vajadus üksikjuhtumipõhiseks korrigeerimiseks. Vähem tekiks olukordi, kus võlgnik peab taotlema aresti vähendamist, esitama selgitusi oma toimetuleku kohta või vaidlustama kohtutäituri toiminguid põhjusel, et kinnipidamise ulatus seab ohtu tema elementaarse äraelamise. See vähendaks nii kohtutäiturite kui ka kohtute koormust ning muudaks menetluse etteaimatavamaks.

Lisaks võiks uus süsteem parandada mitme paralleelse nõude haldamist. Kui võlgniku sissetuleku kaitse on süsteemi sisse ehitatud selgema loogikaga, väheneb risk, et mitme täiteasja koosmõjus tekib ebaproportsionaalne surve just madalama sissetulekuga võlgnikule. See suurendaks süsteemi sisemist kooskõla ning võimaldaks paremini hallata olukordi, kus sama isiku suhtes toimub korraga mitu täitemenetlust.

Põhiküsimus on selles, kas Eesti täitesüsteem võiks muutuda **nutikamaks, diferentseeritumaks ja tulemuslikumaks.** Uue süsteemi kasuks räägib see, et see võib aidata vähendada varjatud töötamise stiimuleid, hoida võlgnikku ametlikul tööturul, lihtsustada menetluse praktilist läbiviimist ning suurendada pikaajalise täitmise tõenäosust. Sellisel juhul ei oleks tegemist võlgnikukeskse järeleandmisega, vaid täitemenetluse toimimise loogika uuendamisega viisil, mis teenib paremini nii sissenõudja, võlgniku kui ka riigi huve.

Juhul kui käesolevas väljatöötamiskavatsuses käsitletud sissetuleku arestimise reformi algatus saab kooskõlastusringil toetust, kujuneb järgmiseks sammuks uuele süsteemile ülemineku kontseptsiooni väljatöötamine.

3.3. Võlgniku sissetulekule sissenõude pööramise regulatsiooni ajakohastamise täiendavad regulatiivsed lahendused

Sõltumata eelkirjeldatud ulatuslikuma sissetuleku arestimise korra reformi edasisest käekäigust kaalutakse täiendavaid muudatusi võlgniku sissetulekule sissenõude pööramise regulatsiooni ajakohastamiseks. Muudatused puudutavad ka pankrotiseadust ja füüsilise isiku maksejõuetuse seadust.

Käesolevas väljatöötamiskavatsuses esitatakse selleks vajalikud õiguslikud lahendused ning kooskõlastusringil saadud tagasiside põhjal kujundatakse ettepanekud seadusemuudatuste eelnõu ettevalmistamiseks.

3.3.1. Arestimise akti muutmise mõju arestipandiõiguse järjekohale

- **TMS § 65 on kavas täiendada sättega, mille kohaselt sissetuleku arestimise akti muutmine, selle täitmise peatamine või peatamise järgne uuendamine ei mõjuta esialgse arestimisakti alusel tekkinud arestipandiõiguse järjekohta.**

Kohtutäiturid on teavitanud ministeeriumit, et mõnel juhul on võlgniku suhtes kohustatud kolmandad isikud tõlgendanud sissetuleku arestimise muutmise akte uue arestimisaktina. Sellise tõlgenduse tagajärjel on esialgse akti alusel tekkinud arestipandiõiguse järjekord muutunud ning muudetud aresti on käsitatud viimase järjekorra arestina. See ei ole kooskõlas seadusandja eesmärgiga.

TMS § 65 lõike 3 kohaselt on varasema arestimise alusel tekkinud arestipandiõigus eespool hilisema arestimise alusel tekkinud arestipandiõigusest. Sissenõudjal on õiguspärane ootus, et tema nõude täitmise tagamiseks seatud arestipandiõigus säilitab oma järjekoha vastavalt sellele põhimõttele.

Sissenõudjate huvide kaitseks ning kolmandate isikute ja kohtutäiturite vahel tekkivate vaidluste vältimiseks on vajalik täpsustada seaduse normi selliselt, et arestimisakti muutmine (näiteks võlgniku sissetuleku aresti ulatuse muutmine) ei mõjuta arestipandiõiguse järjekohta. Samuti on põhjendatud laiendada seda põhimõtet olukordadele, kus kohtutäitur peatab ajutiselt arestimisakti täitmise või uuendab selle täitmise pärast peatamise lõppemist.

VTK-ga pakutakse lahendust, mille kohaselt TMS § 65 sätestaks, et järgmised arestimisaktiga seotud toimingud ei mõjuta akti alusel tekkinud arestipandiõiguse järjekohta:

1. arestimisakti muutmine TMS § 133 lõike 1 alusel;
2. arestimisakti täitmise peatamine TMS § 47 lõike 1² alusel;
3. arestimisakti täitmise uuendamine TMS § 47 lõike 2 alusel.

Kavandatava sättega loodava olukorra tekkimine on olnud ka kehtiva regulatsiooni mõte, kuid praktikas on seda asutud tõlgendama teisiti. Seetõttu on vajalik eeltoodud regulatsiooni täpsustus.

3.3.2. Kohtutäituri suhtlus kolmandate isikutega täitmisregistri kaudu

- **TMS-i § 114 on kavas täiendada sätetega, millega ajakohastatakse kohtutäituri suhtlust kolmandate isikutega, arvestades täitemenetluse valdkonnas toimunud infotehnoloogilist arengut.**

Kehtiva õiguse kohaselt sätestab TMS § 114 lõige 3¹, et TMS §-s 63 sätestatud täitmisregistrit (edaspidi täitmisregister) kasutavale isikule toimetab kohtutäitur arestimisakti kätte täitmisregistri kaudu. Selline lahendus vähendab halduskoormust, kuna paberkandjal või digitaalallkirjastatud arestimisakte ei ole vaja eraldi edastada.

Samas näeb TMS § 114 lõige 5 ette, et nõude täitmisel tühistab kohtutäitur viivitamata arestimisakti ning teavitab sellest võlgniku suhtes kohustatud kolmandat isikut. Sättest ei tulene üheselt, millisel viisil tuleb teave arestimisakti tühistamise kohta kolmandale isikule edastada.

Isikute puhul, kes ei kasuta täitmisregistrit, on teavitamine paberkandjal või digitaalallkirjastatud kujul jätkuvalt vajalik. Täitmisregistrit kasutavate isikute puhul on aga põhjendatud sätestada, et arestimisakti tühistamise teave edastatakse elektrooniliselt täitmisregistri kaudu ning eraldi teavitamine ei ole vajalik.

- **Õigusselguse tagamiseks on kavas täpsustada TMS-i § 114 selliselt, et täitmisregistri kaudu edastatud arestimisaktide haldamine, sealhulgas nende muutmine, peatamine, uuendamine ja tühistamine, toimub elektrooniliselt täitmisregistri kaudu ega eelda täiendavat andmevahetust paberkandjal või muul viisil.**

Muudatus puudutab üksnes kohtutäiturite suhtlust täitmisregistriga liidestunud kolmandate isikutega ning ei mõjuta täitemenetluse osaliste teavitamist, mis toimub jätkuvalt viisil, mis tagab nende piisava informeerituse.

3.3.3. Võlgniku konto arestimise korra täpsustamine

TMS-i § 115 on kavas täiendada sätetega, millega täpsustatakse võlgniku konto arestimise tehnilisi aspekte.

- **TMS-i § 115 on kavas täiendada uue lõikega, millega kehtestatakse kohtutäiturile kohustus ajakohastada regulaarselt krediidi- ja makseasutuses võlgniku konto arestimiseks saadetud arestimisakte vastavalt täitemenetluse käigus muutunud andmetele. Eelkõige puudutab see arestitud nõude jäägi ajakohastamist.**

Praegu vähendab täitemenetluse läbipaistvust see, et kontole seatud arestid jäävad sageli kogu menetluse vältel muutmata, kuigi nõuet täidetakse osaliselt, näiteks võlgniku sissetulekust kinnipidamise või maksegraafiku alusel. Nii ministriumile kui ka kohtutäituritele esitatakse kaebusi, milles võlgnikud juhivad tähelepanu sellele, et arestiga seotud andmed, sealhulgas nõude jääk, ei ole pankades ajakohased.

Seni ei ole kohtutäituritel olnud kohustust neid andmeid regulaarselt uuendada, kuna see oleks toonud kaasa märkimisväärse töö- ja halduskoormuse nii kohtutäituritele kui ka krediidi- ja makseasutustele. Praeguseks on aga andmevahetus kohtutäiturite ja krediidi- ning makseasutuste vahel suures osas automatiseeritud täitmisregistri kaudu, mistõttu ei ole andmete ajakohastamine enam sedavõrd koormav.

Arestimisaktide ajakohastamine parandab võlgniku ülevaadet konto arestimise ulatusest ning vähendab eksimuste ja õiguste rikkumise riski. Eeldatavasti puudutaks muudatus nii neid olukordi, kus nõue väheneb, kui ka neid, kus nõue suureneb, näiteks lisanduva viivise või korduva kohustuse olemasolu tõttu. Regulatsiooni loomisel sisustatakse täpsemalt muudatuste õiguslikku poolt. Suure tõenäosusega saab olema tegemist elektroonilise arestimisakti muutmisega. Samas ei ole põhjendatud nõuda andmete pidevat uuendamist reaalsajas. Seetõttu tehakse ettepanek, et kohtutäitur peab ajakohastama konto arestimisega seotud andmeid hiljemalt 10 tööpäeva jooksul alates nõude suuruse muutumisest.

- **TMS-i § 115 on kavas täiendada uue lõikega, mille kohaselt täitmisregistri kaudu edastatud konto arestimisaktide haldamine, sealhulgas nende muutmine, peatamine, uuendamine ja tühistamine, toimub elektrooniliselt täitmisregistri kaudu ega eelda täiendavat andmevahetust paberkandjal või muul viisil.**

Juhtudel, kui toimingut ei ole võimalik mingil põhjusel täitmisregistri kaudu teha, näiteks tehnilise rikke tõttu, on kohtutäituril õigus esitada arestimisakti haldamisega seotud taotlus paberkandjal või digitaalallkirjastatud kujul.

- **TMS-i on kavas lisada uus paragrahv 115¹, mis käsitleks võlgniku konto arestimise õiguslikke aspekte. Uus paragrahv näeks ette, et:**

a) kohtutäitur märgib krediidi- või makseasutuses võlgniku nimele avatud konto arestimisaktis, et kontol ei kuulu arestimisele igakuiselt summa, mis vastab ühe kuupalga alammäärale. Samuti märgib kohtutäitur talle teadaolevate andmete põhjal võlgniku ülalpeetavate arvu arvestades arestimisele mittekuuluva summa (arestivaba summa).

Sätte kehtestamisel on eeskujuks TMS § 133 lõige 1. Kuigi praktikas kohaldatakse seda põhimõtet juba praegu ka võlgniku konto arestimisel, on õigusselguse huvides vajalik sätestada see eraldi konto arestimist käsitlevas paragrahvis.

b) arestivaba summa kasutamise võimalus tagatakse üksnes ühel võlgniku kontol.

Selle selge reegli puudumine tekitab põhjendamatut töö- ja halduskoormust ning tekitab täiendavaid võimalusi nõude sundtäitmisest kõrvalehoidumiseks. Kui võlgnikul on mitu kontot, arestitakse ülejäänud kontod täies ulatuses. Mitmel kontol arestivaba summa tagamine kahjustab põhjendamatult sissenõudja huvisid.

c) kohtutäitur muudab arestimisakti, kui muutuvad asjaolud, millest lähtudes on määratud võlgniku kontole laekuvate vahendite arestivaba osa. Muudatus tehakse võlgniku või sissenõudja avalduse alusel.

Lisaks nähakse ette, et kohtutäitur võib arestimisakti muuta ka omal algatusel, kui selleks on alus. Kohtutäituri käsutuses on vajalikud andmed arestivaba summa määramiseks ning praktikas võib esineda olukordi, kus muudatus on põhjendatud ka ilma menetlusosalise avalduseta. Näiteks juhul, kui võlgnik suunab osa oma sissetulekust kolmanda isiku kontole või ilmnevad muud asjaolud, mis mõjutavad aresti ulatust. Samuti võib muudatus tuleneda kohtu antud juhistest konkreetse täitemenetluse raames. Muudatus võib olla tehtud nii võlgniku kui ka sissenõudja huvides.

d) kohtutäitur võib jätta arestivaba summa määramata, kui seda õigustavad täitemenetluses tuvastatud asjaolud.

Selline võimalus on põhjendatud eelkõige olukordades, kus võlgnik ei kasuta oma kontot sissetulekute vastuvõtmiseks, vaid suunab need kolmanda isiku kontole või välisriigi krediidi- või makseasutuse kontole, millele ei ole võimalik sissenõuet pöörata. Sellisel juhul võib võlgnik kasutada oma sissetulekuid piiranguteta ning arestivaba summa tagamine tema Eestis avatud kontol ei ole põhjendatud.

Sätte kujundamisel on arvestatud ka kohtupraktikat, sealhulgas Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 10. juuni 2015. a määrust kohtuasjas nr 3-2-1-62-15, milles leiti, et juhul, kui võlgniku toimetulek on muul viisil tagatud, ei pruugi olla vajalik seaduses ette nähtud miinimumkaitse kohaldamine.

Käesoleva väljatöötamiskavatsuse autor leiab, et sarnast põhimõtet tuleb kohaldada ka juhul, kui võlgnik suunab oma sissetulekud kolmanda isiku kontole. Sellisel juhul võib võlgnik saada äraelamiseks vajalikud vahendid kolmanda isiku vahendusel ning täiendav tema isikliku konto arestist vabastamine ei ole põhjendatud.

Sama kehtib ka olukorras, kus võlgnik suunab oma sissetulekud enda või kolmanda isiku välisriigi krediidi- või makseasutuse kontole, millele kohtutäitur ei saa sissenõuet pöörata.

Sellisel juhul on võlgnikul võimalik kasutada oma sissetulekuid piiranguteta ning Eestis avatud konto arestist vabastamine kahjustaks põhjendamatult sissenõudja huve.

e) sõltumata võlgniku suhtes läbiviidavate täitemenetluste arvust tagab kohtutäitur võlgniku konto arestimisel arestivaba summa kasutamise võimaluse üksnes ühel Eestis tegutsevas krediidi- või makseasutuses võlgniku nimele avatud kontrol.

Käesolev täpsustus on tingitud kavatsusest muuta lähimas tulevikus võlgniku sissetuleku arestimise protsessid suuremas ulatuses võlgniku nimele avatud kontrol põhineva lahenduse keskseks. Teisisõnu hakkaks edaspidi TMS-i regulatsioon tugevamalt soosima seda, et võlgnik kasutaks oma kontosid ega suunaks oma sissetulekuid kolmandate isikute kontodele või välismaal asuvatele kontodele.

Muudatuse arutelu käigus tõid kohtutäiturid esile, et võlgnikul on võimalik esitada mitmele kohtutäiturile avaldusi arestivaba summa kasutamise võimaluse tagamiseks erinevates krediidi- ja makseasutustes avatud kontodel. See võib viia sissenõudja õiguste kahjustamiseni, kuna sellisel juhul on võlgnikul võimalik kasutada arestivaba summat mitmekordselt.

Sellise olukorra välistamiseks näeks uus regulatsioon ette, et ka mitme täitemenetluse korral saab võlgnik esitada avalduse üksnes ühe konkreetse konto määramiseks, millel tagatakse arestivaba summa kasutamise võimalus.

Selleks, et uue korra kohaldamine toimiks võimalikult sujuvalt, on kavas näha ette võlgniku kohustus esitada kohtutäiturile avaldus selle kohta, millisel tema nimele avatud kontrol soovib ta kasutada arestivaba summat. Avaldusele lisab võlgnik teabe kõigi enda kasutuses olevate krediidi- ja makseasutustes avatud kontode kohta.

Kohustus esitada teavet kontode kohta on tuletatav ka kehtivast TMS § 59 lõike 1 üldnormist, mille kohaselt peab võlgnik andma kohtutäiturile oma vara kohta teavet, mida kohtutäitur täitemenetluses vajab. Vaidluste vähendamise eesmärgil on siiski põhjendatud selle kohustuse täpsustamine konto arestimist käsitlevas erinormis.

Juhul kui võlgnik avaldust ei esita, jääb arestivaba summa kasutamise õigusega konto määramine kohtutäituri ülesandeks. Kaasaegsed tehnilised võimalused võimaldavad tuvastada, millist kontot võlgnik igapäevaelus kasutab, ilma märkimisväärse ajakuluta.

3.3.4. Rahalisest nõudest saadava tulemi jaotamine

- **TMS-i § 119 on kavas täiendada sättega, mille kohaselt lähtub kolmas isik kohtutäituritele raha maksmisel arestimisaktide paljususe korral järjekorras esimesel (sh elatise sissenõudmise akti olemasolu korral) kohal asuva võlgnikule kuuluva nõude arestimisakti ulatusest ja tingimustest.**

Käesoleval ajal näeb TMS § 119 lõige 1 ette, et kui rahalise nõude on arestinud mitu kohtutäiturit mitme sissenõudja kasuks, maksab võlgniku suhtes kohustatud kolmas isik (sealhulgas krediidiasutus) raha kohtutäituritele arestimisaktide saabumise järjekorras. Sõltumata saabumise ajast loetakse lapse elatisnõude alusel koostatud arestimisakt esimesena saabunuks.

Praktikas näevad menetlusosalised ja kolmandad isikud seda sätet nn „üks akt korraga“ põhimõtte alusena – võlgniku suhtes kohustatud kolmas isik (nt tööandja) täidab arestimisaktide paljususe korral igakuiselt võlgniku vahenditest kinnipidamiste tegemisel üksnes järjekorras esimest arestimisakti. See põhimõte on sisuliselt põhjendatud, kuna tagab võlgnikule õigusselguse ja läbipaistvuse kinnipidamiste järjekorra osas ning aitab tagada, et mitme arestimisakti olemasolul jäävad võlgnikule ja tema ülalpeetavatele äraelamiseks vajalikud vahendid.

Samas ei pruugi see põhimõte alati realiseeruda, kuna täitemenetluse seadustikku on hiljuti lisandunud sätted, mis võimaldavad arestida võlgniku sissetulekut „kuni“ teatud määran. Näiteks TMS § 132 lõige 1² sätestab, et kui sissenõude pööramine võlgniku muule varale ei ole viinud või eeldatavalt ei vii nõude täielikule rahuldamisele, võib sõltumata võlgniku suhtes läbiviidavate täitemenetluste arvust arestida ühes kuus kuni 20% sissetulekust, mis ei ületa sama paragrahvi lõikes 1 nimetatud sissetulekut, millest on maha arvatud Statistikaameti avaldatud arvestuslik elatusmiinimum.

Seda sätet on võimalik tõlgendada ka nii, et selle alusel võib teha kinnipidamisi mitme arestimisakti alusel paralleelselt, tingimusel et kogusumma ei ületa 20% piiri. Võlgniku õiguste kaitse seisukohalt on selline lähenemine problemaatiline, kuna see võib viia olukorrani, kus vaatamata normi „kuni“ iseloomule arestitakse võlgniku sissetulek alati maksimaalses lubatud ulatuses. Näiteks olukorras, kus esimese arestimisakti alusel peetakse kinni 5%, järgmise alusel kuni 8%, kolmanda alusel kuni 12% ning neljanda alusel kuni 20%.

Siinkohal tuleb arvestada, et TMS § 132 lõige 1² kuulub rakendamisele eelkõige madala sissetulekuga (alla kuupalga alammäära) võlgnike puhul, kellele võib pärast kinnipidamisi jääda kätte elatusmiinimumile lähedane summa. Statistikaameti andmetel on arvestuslik elatusmiinimum väikseim summa, millega on võimalik katta ühe liikmega leibkonna igapäevased vajadused ning see tähistab ka absoluutse vaesuse piiri.

Lisaks tuleb arvestada, et TMS § 132 lõiget 1² rakendatakse sageli koos TMS § 131 lõikega 2, mis võimaldab teatud juhtudel pöörata sissenõude ka muidu arestimisele mittekuuluvatele sissetulekutele.

Sissetuleku arestimise ulatus määratakse täitemenetluses kohtutäituri kaalutlusotsuse alusel, lähtudes konkreetse juhtumi ja täitemenetluse asjaoludest. Seejuures tuleb hinnata, kas arestimisaktis määratud ulatuses kinnipidamine tagab võlgniku ja tema ülalpeetavate minimaalse toimetuleku (sh kulutused eluasemele, toidule, riiete, ravimitele ja transpordile) ning arvestada võimalike muude sissetulekute või säästudega.

Eeltoodust tulenevalt tuleb eeldada, et madala sissetulekuga võlgniku puhul on arestimisaktis määratud kinnipidamise ulatus kujunenud kaalutlusotsuse tulemusena. Sellest suuremas ulatuses kinnipidamiste tegemine järgmiste arestimisaktide alusel võib ohustada võlgniku ja tema ülalpeetavate toimetulekut.

Seetõttu on põhjendatud sätestada, et sissetulekust kinnipidamise tegemisel lähtub kolmas isik alati järjekorras esimesel kohal asuva arestimisakti tingimustest. See tähendab, et esimene arestimisakt määrab, milline summa kantakse kohtutäiturile ja milline summa jääb võlgnikule.

Praktikas jääks uue regulatsiooni kohaldamisalasse eelkõige selline täitemenetlus, kus võlgniku sissetulek on võrdne töötasu alammääraga või jääb sellest väiksemaks. Muude sätete alusel, näiteks TMS § 132 lõikest 1 tuleneva üldreegli kohaselt, võlgniku sissetulekute arestimist kavandatav muudatus ei mõjuta, kuna selliste stsenaariumide puhul on mitme arestimisakti samaaegne täitmine sisuliselt välistatud.

Erandiks on olukorrad, kus võlgnikule väljamaksmisele kuuluv ja töötasu alammäär ületav summa on sedavõrd suur, et sellest on võimalik rahuldada mitu võlgniku vastu sundtäitmisele esitatud nõuet.

Eelkirjeldatud olukorras õigusselguse suurendamiseks täiendatakse TMS § 119 sättega, mis võimaldaks teatud tingimustel kalduda kõrvale „üks akt korraga“ põhimõttest. Erand oleks põhjendatud eelkõige juhul, kui võlgnikule väljamakstav arestitud nõude summa on sedavõrd suur, et sellest on võimalik teha kinnipidamisi mitme nõude arestimise akti alusel. Seejuures peab olema tagatud, et arestimisaktidest tulenevad nõuded rahuldatakse järjekorras täies ulatuses ning võlgnikule ja vajaduse korral tema ülalpeetavatele jäävad ka mitmekordse arestimise korral äraelamiseks vajalikud vahendid.

Eelduslikult võiks uue regulatsiooni kohaselt olla võimalik teha võlgnikule väljamaksmisele kuuluvast suurest summast kinnipidamisi mitme arestimisakti alusel korraga, kui täidetud on järgmised tingimused:

- a) arestitava nõude summa ületab ühe kuu eest ettenähtud töötasu alammäär;
- b) esimesel järjekohal asuvas arestimisaktis märgitud arestivaba summat ületav väljamakse osa võimaldab teha kinnipidamise esimesel järjekohal oleva arestimisakti täitmiseks täies ulatuses ning vähemalt osaliselt järgmises järjekohas oleva arestimisakti täitmiseks;
- c) ka mitme arestimisakti täitmisel ei lange võlgnikule pärast kinnipidamiste tegemist kätte jääv summa alla ühe kuu eest ettenähtud töötasu alammäär, millele lisandub asjakohasel juhul võlgniku ülalpeetavate vajaduste rahuldamiseks TMS-ga ette nähtud summa;
- d) juhul kui võlgnikule väljamaksmisele kuuluv summa on sissetulek, mida makstakse mitme perioodi eest etteulatuvalt, peab võlgnikule ja tema ülalpeetavatele jääma arestivaba miinimum iga vastava perioodi eest.

3.3.5. Kolmanda isiku kohustuste täpsustamine sissetuleku või nõudeõiguse arestimise korral

- **TMS-i § 119 on kavas täiendada sättega, mis vabastab võlgniku suhtes kohustatud kolmanda isiku kohtutäiturilt laekunud arestimisakti täitmise kohustusest juhul, kui kolmas isik täidab oma kohustust Eestis tegutsevas krediidi- või makseasutuses võlgniku nimele avatud kontole.**

Käesoleval ajal sätestavad võlgniku nõudeõigustele (sh sissetulekutele) sissenõude pööramise sätted imperatiivselt, et võlgniku suhtes kohustatud kolmas isik (nt töandja või toetuse maksja)

on kohustatud võlgniku sissetuleku arestimise akte vastu võtma, pidama nende järjestust ning teostama kinnipidamisi ja väljamakseid kohtutäituritele.

Sellise korra peamine eesmärk on tagada võlgniku varale sissenõude pööramine olukorras, kus võlgnik ei soovi täita vabatahtlikult sundtäitmisele esitatud nõuet või suunab oma vara kolmandate isikute kontodele või välismaal tegutsevates krediidi- ja makseasutustes avatud kontodele. Mõlemal juhul on Eestis tegutseval kohtutäituril äärmiselt keeruline pääseda võlgniku varale ligi pärast seda, kui kolmas isik on väljamakse teinud.

Mõistagi kaasneb võlgniku sissetuleku arestimise aktide vastuvõtmise, nende haldamise ja väljamaksete tegemisega märkimisväärne haldus- ja töökoormus. Arvestades, et Eestis on igal ajal täitemenetluses ligikaudu 400 000 – 500 000 täiteasja umbes 90 000 erineva võlgniku suhtes, on kolmandatele isikutele langev koormus väga suur.

Kuigi seda koormust ei ole sissenõudja huvidest lähtuvalt võimalik vähendada juhtudel, kus võlgnik suunab oma sissetulekud kolmandate isikute või välisriigi krediidi- ja makseasutuste kontodele, on seda võimalik vähendada olukorras, kus kolmas isik täidab oma rahalise kohustuse Eestis tegutsevas krediidi- või makseasutuses võlgniku nimele avatud kontole. Sellised kontod on kohtutäiturite poolt reeglina juba arestitud, sageli enne seda, kui arestitakse võlgniku töötasu või muud väljamaksed.

Seetõttu ei ole sissenõudjate huvid kahjustatud olukorras, kus kolmas isik ei kanna raha otse kohtutäiturile, vaid võlgniku kontole, nagu see on tavapärane tsiviilkäibes ja lepingulistes suhetes. Sissenõudjate nõuded rahuldatakse sellisel juhul vastavalt kontole seatud arestide järjekorrale ja tingimustele.

Eeltoodust tulenevalt on põhjendatud seadustada olukord, kus seni kuni kolmas isik jätkab arestimisaktist teadasaamisel väljamaksete tegemist võlgniku Eestis avatud kontole, ei pea ta tegema täiendavaid toiminguid arestimisakti täitmiseks. Kolmandaid isikuid ei vabastata siiski arestimisaktide vastuvõtmise kohustusest.

Juhul kui kolmanda isiku ja võlgniku vaheline kokkulepe muutub, näiteks kui tööandja nõustub lepingulise suhte kestel võlgniku sooviga kanda töötasu kolmanda isiku kontole või muule võlgniku kontole kui Eesti krediidi- või makseasutuse kontole, peab kolmas isik arvestama kõigi talle teatavaks saanud arestimisaktidega, tegema seadusest tulenevad kinnipidamised ning kandma vastavad summad kohtutäiturile.

Ühtlasi kehtestatakse sama sättega kolmandale isikule teavitamiskohustus. Arestimisakti kättesaamisel peab kolmas isik teavitama kohtutäiturit sellest, millisele kontole tehakse võlgnikule väljamakseid. Sama teavitamiskohustus kehtib ka juhul, kui pärast arestimisakti kättesaamist muutub konto, kuhu väljamakseid tehakse. **Seoses teavitamiskohustuse sätestamisega on kavas täiendada TMS § 26¹ lg 1 normiga, mis võimaldab teavitamiskohustuse rikkumisel määrata kolmandale isikule sunniraha.**

3.3.6. Võlgniku mittearestitavad sissetulekud

TMS § 131 lõige 1 loetleb võlgniku või võlgnikule makstavad sissetulekud, millele täitemenetluses ei saa sissenõuet pöörata.

Sättes loetletud sissetulekud on reeglina kindla õigushüve kaitseks makstavad sihtotstarbelised summad, mis ei ole mõeldud muude kohustuste katmiseks. Näiteks puudega inimese sotsiaaltoetus on ette nähtud puudest tingitud lisakulude osaliseks hüvitamiseks (PISTS § 1 lg 2). Tegemist on kuludega, mis lisanduvad tavapärastele igakuistele kulutustele (nt toit, eluasemekulud), mida katab TMS §-s 132 sätestatud arestivaba sissetulek. Pereküvitiste seaduse (PHS) § 15 kohaselt on peretoetuste eesmärk tagada lastega peredele laste hooldamise, kasvatamise ja õppimisega seotud kulutuste osaline hüvitamine. Seega on tegemist toetustega, mis on mõeldud perede lisakulutuste katmiseks.

Lisaks sisaldab loetelu sissetulekuid, mille saajaks on küll võlgnik, kuid kasusaajaks kolmas isik. Näiteks kuuluvad peretoetuste hulka ka lapsetoetused (PHS § 16 lg 1). Lapsetoetuse saamise õigus on seaduse kohaselt lapsel (PHS § 17 lg 1, § 19 lg 1, § 20 lg 1), kuigi toetus makstakse üldjuhul välja vanemale. Seega on selliste toetuste puhul tegemist sihtotstarbeliselt lapsele mõeldud vahenditega.

Osa loetelus sisalduvaid sissetulekuid asendavad sisuliselt võlgniku töötasu. TMS § 131 lõikes 2 sätestatud erandlike asjaolude ilmnemisel võib neile siiski sissenõuet pöörata. Nendeks sissetulekuteks on näiteks kehavigastuse või terviserikke tõttu makstav hüvitis (v.a hüvitis kaotatud sissetuleku eest) ja mittevõimetoetus, kuriteoohvri hüvitis ning seadusel põhinev elatis. Samuti võib pöörata sissenõuet riiklikule pensionile riikliku pensionikindlustuse seaduse § 47 lõikes 3 sätestatud ulatuses.

Vaatamata näilisele selgusele tekitab TMS § 131 tõlgendamine täitemenetluses arvukaid vaidlusi. Peamiseks vaidluskohaks on selguse puudumine küsimuses, kas TMS §-s 132 sätestatud reeglite kohaldamisel tuleb võlgniku sissetuleku suuruse hindamisel arvesse võtta ka mittearestitavaid sissetulekuid.

Teiseks tõusetub mitte niivõrd õiguslik, vaid pigem õiglust puudutav küsimus – kuidas tagada võlgniku ja sissenõudja õiguste tasakaal olukorras, kus võlgniku kõik sissetulekud on mittearestitavad? Kas sellisel juhul peab sissenõudja alati arvestama sellega, et täitemenetlus ei pruugi viia nõude rahuldamiseni?

Eelviidatud kitsaskohtade kõrvaldamiseks kavandatakse või kaalutakse TMS § 131 puhul järgmisi muudatusi:

- **TMS § 131 lõike 1 loetelus tuuakse selgelt välja kindla õigushüve kaitseks makstavad sihtotstarbelised summad (nt puudega inimese sotsiaaltoetus) ning summad, mida makstakse võlgnikule, kuid mille kasusaaja on kolmas isik (nt lapsetoetused). Nende summade puhul kehtestatakse lisaks juba olemasolevale arestimise keelule ka reegel, et neid ei võeta arvesse võlgniku sissetuleku suuruse määramisel.**
- **Alternatiivne täiendav meede 1: kaaluda TMS-i § 131 lõikest 2 tuleneva arestimise lubatavuse mõju laiendamist ka nendele sihtotstarbelistele summadele, mille saaja on**

võlgnik ning mis on makstud võlgniku täiendavate vajaduste rahuldamiseks. Sellisel juhul lähtutakse eelkõige väljamakstava sihtotstarbelise sissetuleku suurusest ning lisaks kehtestatakse konkreetne piirmäär, mille ulatuses oleks sissetuleku arestimine lubatud.

- **Alternatiivne täiendav meede 2: kaaluda TMS-i § 131 sätte täiendamist regulatsiooniga, mis võimaldaks juhul, kui võlgniku sissetulekuteks on üksnes mittearestitavad sissetulekud (või enamus sissetulekutest on mittearestitavad), pöörata nendele sissetulekutele sissenõue piiratud ulatuses, kehtestades selleks konkreetne piirmäär.**
- **Sõltumata lõplikust valikust alternatiivsete meetmete vahel täiendatakse TMS-i § 131 sättega, mille kohaselt tuleb mittearestitavale sissetulekule piiratud ulatuses sissenõude pööramisel hinnata võlgniku majanduslikku ja muud olukorda tervikuna, sealhulgas seda, kas sissetuleku lubatud määras arestimisel on tagatud võlgniku toimetulek minimaalselt vajalikus ulatuses (kulutused eluasemele, toidule, riieale, ravimitele, transpordile jms), ning seda, kas võlgnikul võib olla muid sissetulekuid või sääste.**

Viimane muudatus on kooskõlas Riigikohtu praktikaga sarnaste õiguslike vaidluste lahendamisel. Alternatiivsete lahenduste rakendamise vajadust hinnatakse muu hulgas VTK kooskõlastusringilt saadud tagasiside põhjal.

3.3.7. Enamkinnipeetud vahendite viivitamatu tagastamine

- **TMS § 133 täiendatakse lõikega 2², mille kohaselt tagastab kohtutäitur võlgniku avalduse alusel sissetuleku aresti tingimuste muutmisel viivitamatult võlgnikule enamkinnipeetud vahendid, kui need on laekunud kohtutäituri ametialasele kontole, võlgnik on taotlenud vahendite tagastamist ning kohtutäitur on võlgniku taotluse rahuldanud.**

Käesoleval ajal näeb TMS § 133 lõige 1 ette, et kohtutäitur tühistab arestimise võlgniku avalduse alusel kolme tööpäeva jooksul ulatuses, mis tagab võlgnikule arestimisele mittekuuluva sissetuleku, arvestades TMS §-des 131 ja 132 sätestatud piiranguid.

Nagu eeltoodust nähtub, on seadusandja andnud kohtutäiturile vastavasisulise avalduse menetlemiseks kolm tööpäeva. Samas ei sätesta norm, kui kiiresti peab kohtutäitur tagastama võlgnikule vahendid, mis on laekunud esialgselt ebaõigesti koostatud arestimisakti alusel või kui on toimunud ebaõige kinnipidamine ning võlgnik on taotlenud vahendite tagastamist.

Põhimõtteliselt on võimalik sellistel juhtudel analoogia korras kohaldada TMS § 43 lõike 1 sätet ning tagastada enam laekunud raha võlgnikule viie tööpäeva jooksul alates raha laekumisest. Samas, arvestades, et aresti muutmise ja vahendite tagastamise eesmärk on tagada võlgnikule ja tema ülalpeetavatele äraelamiseks vajalikud vahendid, ei ole kuni viie tööpäeva pikkune viivitus põhjendatud.

Kitsaskoha kõrvaldamiseks nähakse uue sättega ette, et enamkinnipeetud vahendite tagastamine toimub viivitamatult pärast võlgniku avalduse rahuldamist. Seega sätestatakse edaspidi, et kui võlgnik esitab kohtutäiturile avalduse sissetuleku arestimise ulatuse muutmiseks ja enamkinnipeetud vahendite tagastamiseks, vaatab kohtutäitur avalduse läbi

kolme tööpäeva jooksul ning positiivse otsuse korral tagastab enamkinnipeetud vahendid võlgnikule viivitamatult.

Kuna osa võlgniku sissetulekutest tehtud kinnipidamisi (nt mõned riiklikud maksed) laekub kohtutäituri ametialasele kontole viivitusega, eeldab vahendite viivitamatu tagastamine nende tegelikku laekumist kohtutäituri ametialasele kontole.

3.3.8. Sissetuleku aresti tingimuste muutmine

- **TMS § 134 lõige 1 sõnastatakse ümber nii, et kui muutuvad tingimused, millest lähtudes on määratud sissetuleku osa, millele ei saa sissenõuet pöörata, võib kohtutäitur muuta sissetuleku aresti tingimusi ka omal algatusel, sõltumata võlgniku või sissenõudja avaldusest.**

Kohtutäituri käsutuses on vajalikud andmed arestivaba summa määramiseks ning praktikas võib esineda olukordi, kus muudatus on põhjendatud ka ilma menetlusosalise avalduseta. Näiteks juhul, kui võlgnik suunab osa oma sissetulekust kolmanda isiku kontole, võlgniku mittearestitava sissetuleku osa suureneb uue sihtotstarbelise väljamakse võrra või ilmnevad muud asjaolud, mis mõjutavad aresti ulatust. Samuti võib muudatus tuleneda kohtu antud juhistest konkreetse täitemenetluse raames. Muudatus võib olla põhjendatud nii võlgniku kui ka sissenõudja huvides.

3.4. Pankrotiseaduse muudatused

Füüsilise isiku pankrotimenetluses ja kohustuste vabastamise menetluses kohaldab pankrotihaldur PankrS § 3 lg 4 ja PankrS § 108 lg 3 alusel täitemenetluse seadustikust tulenevaid sissetuleku arestimise põhimõtteid. Kui täitemenetluses sissetuleku arestimise põhimõtted muutuvad kohtutäiturite jaoks, muutuvad need ka pankrotihalduri jaoks.

Alternatiivselt on võimalik täiendada pankrotiseadust uue regulatsiooniga, millega loodaks pankrotimenetluses lihtsustatud sissetuleku arestimise süsteem, mis erineks TMS-i regulatsioonist ning kuuluks kohaldamisele vaid pankrotimenetluses. Samas ei toeta erinevate süsteemide loomine ja hoidmine ühetaolist lähenemist võlgniku ja tema sissetuleku kasutamise osas, luues eelised või vastupidi pärssides seeläbi ka pankrotimenetluse edukust ja võlausaldajate nõuete rahuldamise määra. Otsus pankrotimenetlusega seotud muudatuste tegemise kohta langetatakse siis kui selgub edasise TMS-i regulatsiooni muudatuste suund ja skoop.

3.5. Füüsilise isiku maksejõuetuse seaduse muudatused

Füüsilise isiku kohustustest vabastamise menetluses on võlgniku rahaliste vahendite kasutamine piiratud füüsilise isiku maksejõuetuse seaduse (FIMS) § 47 alusel. FIMS-i kohaselt ei lähe usaldusisikule üle kohtutäituri õigused ja kohustused täitemenetluse seadustikust tulenevate ülesannete täitmiseks, sealhulgas sissetuleku arestimiseks, nagu see toimub ajutise halduri ja halduri puhul pankrotimenetluses. Selle asemel loovutatakse võlgniku sissetulek seaduse alusel usaldusisikule.

Täpsemad osad sissetulekust, millele saab pöörata sissenõuet ja millele mitte, tuginevad täitemenetluse seadustikus sätestatule (§ 131 ja § 132), mistõttu võib olla põhjendatud TMS § 131 ja § 132 muudatuste korral täpsustada ka FIMS § 47 lg-te 3, 4, 5 sõnastusi.

Täitemenetluse seadustikus sissetuleku arestimise süsteemi ühetaolisemaks muutmisel muudab see sissetulekute arestimise põhimõtete kohaldamist lihtsamaks, ühetaolisemaks ja selgemaks ka pankrotimenetluses ja kohustustest vabastamise menetluses pankrotihalduri ja usaldusisiku poolt.

4. Uuringud ja kaasatud osapooled

Võimalike võlgniku sissetuleku arestimise skeemi ja süsteemi kitsaskohtade kaardistamiseks teostas ministeerium 2024. aastal vastava tagasiside korje kohtutäituritelt, ministeeriumitelt, riigiasutustelt (kes puutuvad kokku sissetuleku arestidega) ja teistelt asutustelt, kes puutuvad kokku täitemenetluse valdkonnaga.

Tagasiside laekus Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojalt, Sotsiaalministeeriumilt, Sotsiaalkindlustusametilt, Eesti Võlanõustajate Liidult. Üldjoontes kirjeldasid vastajad samu probleeme, mida käsitletakse käesolevas väljatöötamiskavatsuses. Enamus vastajatest pööras tähelepanu sellele, et sissetuleku arestimisel kohtutäituritelt laekuvad juhised on tihti liiga keerulised ning aktide täitmise kaasnep arvestatav koormus. Tehti ettepanekuid kehtestada kord, kus sissetulekute arestimine toimiks üksnes võlgnik konto vahendusel. Kohtutäiturite Koda pööras tähelepanu mitmele kehtiva regulatsiooni kitsaskohale ja tõlgenduste paljususele.

Väljatöötamiskavatsuse koostamisel on samuti arvesse võetud Eesti Kaubandus-Tööstuskoja varasemaid pöördumisi ministeeriumi poole. Kojalt on korduvalt laekunud pöördumisi palvega vähendada kohtutäituritelt laekuvate arestimisaktide täitmise seotud koormust võlgnike tööandjatele või vabastada tööandjad sissetuleku arestimisaktide täitmise kohustusest täielikult.

5. Mõju

Täitemenetluses võlgniku sissetuleku arestimine on paljudes menetlustes keskne täitetoiming, mistõttu peab seda reguleeriv õigusraamistik olema selge, üheselt mõistetav ja tõhusalt rakendatav.

Kavandatavate muudatuste mõju avaldub eelkõige täitemenetluse toimimises, menetlusosaliste õiguste ja kohustuste teostamises, kolmandate isikute töö- ja halduskoormuses ning võlgnike ja sissenõudjate majanduslikus olukorras.

Mõju hinnatakse kahe võimaliku lahendusvariandi lõikes:

1. kehtiva regulatsiooni täpsustamine kitsaskohtade kõrvaldamiseks;
2. põhimõttelisem üleminek astmelisele sissetuleku arestimise mudelile, mille puhul sõltub arestitav osa sissetuleku suurusest ja on määratud kindlate osakaaludena.

Muudatusest on kokkuvõtvalt mõjutatud järgmised sihtrühmad:

Sihtrühm	Suurus	Avalduv mõju
Võlgnikud	Ligikaudu 100 000 isikut	Regulatsioon muutub selgemaks ja etteaimatavamaks. Paraneb võlgniku arusaam arestimise ulatusest ning väheneb vajadus esitada avaldusi ja vaidlustada aresti tingimusi. Astmelise mudeli korral võib paraneda võlgnike toimetulek ja motivatsioon osaleda ametlikul tööturul.
Sissenõudjad	Ligikaudu 20 000 isikut	Täitemenetlus muutub prognoositavamaks ning nõuete rahuldamine võib muutuda pikemas vaates stabiilsemaks. Selgem arestimise kord ja arestipandiõiguse järjekoha kaitse tugevdavad sissenõudja õiguspärasust ootust.
Kohtutäiturid	35	Lühiajaliselt võib lisanduda töökorralduslikke muudatusi, kuid pikemas vaates väheneb avalduste, üksikjuhtumipõhiste korrigeerimiste ja vaidluste hulk. Menetlus muutub paremini juhitavaks ja dokumendid rohkem masintöödeldavateks.
Võlgniku tööandjad		Kinnipidamiste tegemise kord muutub selgemaks ja lihtsamini rakendatavaks. Väheneb eksimisrisk ja vajadus kohtutäiturilt täiendavaid juhiseid küsida. Teatud juhtudel võib väheneda tööandja kohustus arestimisakte aktiivselt täita, kui väljamakse tehakse võlgniku Eestis avatud kontole.
Krediidi- ja makseasutused		Lühiajaliselt võib kaasneda vajadus kohandada infosüsteeme ja tehnilisi lahendusi. Pikemas vaates paraneb arestiandmete ajakohasus ning väheneb haldus- ja töökoormus tänu elektroonilisele andmevahetusele ja täitmisregistri kasutamisele.
Asutused, sh riik ja kohalik omavalitsus		Väljamakseid tegevate asutuste töökorraldus lihtsustub. Väheneb keerukate arestimisaktide haldamise ja individuaalsete arvutuste koormus.
Täitemenetluse valdkonna kohtunikud	28	Selgem regulatsioon ja väiksem kaalutlusruum peaksid vähendama kohtusse jõudvate täitemenetluse vaidluste arvu. Mõju avaldub eelkõige kohtute töökoormuse vähenemises.
Pankrotihaldurid	64	Sissetulekute käsitlemine pankrotimenetluses muutub ühetaolisemaks ja selgemaks. Võib kaasneda vajadus kohandada tööprotsesse vastavalt TMS-i muudatustele.
Usaldusisikud	57	Kohustustest vabastamise menetluses muutub võlgniku sissetulekute käsitlemine selgemaks ja ühetaolisemaks. Väheneb tõlgendusvajadus TMS §-de 131 ja 132 kohaldamisel.

Kavandatavate muudatuste otsene mõju avaldub peamiselt majandusliku mõjuna, sotsiaalse mõjuna ning mõjuna riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Majanduslik mõju seisneb eelkõige võlgnike ja sissenõudjate majandusliku olukorra ning tööandjate, kohtutäiturite, krediidi- ja makseasutuste töö- ja halduskoormuse muutumises.

Sotsiaalne mõju avaldub eelkõige võlgnike ja nende ülalpeetavate toimetulekus, õiguste kaitses ning ametlikus tööturul osalemise motivatsioonis.

Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele avaldub kohtutäiturite, kohtute, pankrotihaldurite, usaldusisikute ning väljamakseid tegevate riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste töökorralduses.

Muu otsene mõju avaldub peamiselt õigusselguse, menetlusökoonomia ja digitaalse menetluse paranemises. Arestimisakti muutmise, peatamise ja uuendamise mõju täpsustamine aitab vähendada tõlgendusvaidlusi ja tugevdada sissenõudjate õiguspärase ootuse kaitset. Kaudse positiivse mõjuna võivad selgemad ja ühtsemad menetlusreeglid vähendada tehnilisi vaidlusi ning parandada menetlusosaliste arusaamist oma õigustest ja kohustustest.

Muudatus: kehtiva regulatsiooni täpsustamine kitsaskohtade kõrvaldamiseks

Mõju võlgnikele

Võlgnike jaoks on kavandatavate muudatuste keskne mõju seotud täitemenetluse suurema läbipaistvuse ja etteaimatavusega. Konto arestimisega seotud andmete regulaarne ajakohastamine ning arestivaba summa rakendamise selgem sidumine konkreetse kontoga parandavad võlgniku ülevaadet oma kohustuste tegelikust ulatusest. See vähendab olukordi, kus võlgnik ei saa aru, kui suur osa tema sissetulekust on arestitud või kui suur on järelejäanud nõue.

Samal ajal vähendavad muudatused võimalusi kasutada süsteemi ära viisil, kus sissetulekuid suunatakse kolmandate isikute või välismaistele kontodele, säilitades samal ajal Eestis arestivaba summa kasutamise võimaluse. See aitab kaasa võlgnike võrdsemale kohtlemisele, kuid võib teatud juhtudel vähendada nende käsutuses olevate vahendite hulka. Arestivaba summa sidumine ühe konkreetse kontoga võib vähendada võlgniku paindlikkust raha kasutamisel.

Oluline positiivne mõju seisneb ka selles, et kohtutäitur saab edaspidi vajadusel muuta aresti tingimusi omal algatusel. Samuti parandab enamkinnipeetud vahendite viivitamatu tagastamise kohustus võlgniku toimetuleku tagamist olukorras, kus arest on olnud ebaõigesti kohaldatud. Kokkuvõttes paraneb võlgniku õiguste kaitse ning väheneb vajadus vaidluste pidamiseks.

Võlgnikule võib lisanduda kohustus anda kohtutäiturile täpsemat teavet enda kontode ja nende kasutamise kohta. Kui võlgnik avaldust ei esita või esitab puudulikud andmed, võib arestivaba summa kasutamise võimaluse määramine sõltuda kohtutäituri otsusest, mis võib praktikas põhjustada arusaamatusi või vaidlusi.

Kohtutäituri võimalus muuta aresti tingimusi omal algatusel võib võlgniku jaoks tähendada suuremat sekkumist tema rahaliste vahendite kasutamisse. Kuigi eesmärk on tagada

õiguspärane ja ajakohane arest, võib üksikjuhtudel tekkida risk, et võlgnik tajub muudatust ootamatu või tema toimetulekut halvendavana.

Mõju sissenõudjatele

Sissenõudjate jaoks on muudatuste peamine mõju seotud täitemenetluse efektiivsuse ja prognoositavuse paranemisega. Konto keskse sissetuleku aresti lähenemise tugevdamine ning arestivaba summa kasutamise piiramine ühe kontoga vähendab olukordi, kus võlgnik saab oma sissetulekuid varjata täitemenetluse vältimiseks.

Lisaks parandab arestimisaktide järjekorra selgem reguleerimine sissenõudjate õiguskindlust ning välistab olukorrad, kus tehnilised muudatused mõjutavad nõude rahuldamise järjekorda. Kolmandate isikute koormuse vähenemine ei kahjusta sissenõudjate huve, kuna nõuete rahuldamine toimub jätkuvalt konto aresti kaudu.

Kui kolmandate isikute kohustus aktiivselt arestimisakti täita väheneb olukorras, kus väljamakse tehakse võlgniku Eestis avatud kontole, võib sissenõudja jaoks tekkida sõltuvus sellest, et konto arest toimib korrektselt ja andmed on ajakohased. Kui andmevahetuses või aresti rakendamises esineb tehniline tõrge, võib see ajutiselt mõjutada nõude rahuldamist.

Kokkuvõttes suureneb sissenõudjate jaoks täitemenetluse tegelik tulemuslikkus ning väheneb risk, et nõue jääb rahuldamata menetluslike ebaselguste tõttu.

Mõju kohtutäituritele

Kohtutäiturite jaoks tähendab kavandatav regulatsioon ühelt poolt täiendavaid kohustusi, kuid teiselt poolt ka menetluse selginemist ja paremat juhitavust. Lühiajaliselt võib suureneda töökoormus seoses andmete ajakohastamise ja arestide tingimuste pideva muutmisega.

Muudatuste rakendamise algfaasis võib suureneda selgitamis- ja suhtluskoormus, sest võlgnikele, tööandjatele, asutustele ning krediidi- ja makseasutustele tuleb selgitada uut töökorraldust, arestivaba summa ühe kontoga sidumist ning elektroonilise arestimisakti muutmise ja tühistamise praktikat.

Pikemas perspektiivis vähendavad muudatused korduvaid ja rutiinseid toiminguid. Selgem regulatsioon ja suurem automatiseeritavus vähendavad vajadust menetlusosaliste avalduste menetlemiseks ning vigade parandamiseks. Samuti väheneb vaidluste arv, mis omakorda vähendab kohtutäiturite koormust vaidluste lahendamisel.

Mõju tööandjatele ja asutustele

Tööandjate ja asutuste, kes teostavad võlgnikele väljamakseid (nt Sotsiaalkindlustusamet, Töötukassa, KOV-id jne), jaoks on muudatustel oluline haldus- ja töökoormust vähendav mõju. Kehtivas süsteemis nõuab sissetuleku arestimine keerukat arvestust, mitme akti haldamist ning sageli ka normide tõlgendamist.

Muudatus, mille kohaselt ei pea kolmas isik täiendavalt täitma arestimisakti juhul, kui väljamakse tehakse võlgniku arestitud Eesti krediidasutuses asuvale kontole, lihtsustab oluliselt nende rolli. Samuti aitab elektrooniline andmevahetus ja aktide ühtlustamine vähendada eksimisriski ning vajadust täiendava suhtluse järele kohtutäituritega.

Üleminekuperioodil võib tekkida ebaselgus, millal tuleb tööandjal arestimisakti ise aktiivselt täita ja millal piisab sellest, et väljamakse tehakse võlgniku Eestis avatud arestitud kontole. Kuigi kolmandatele isikutele lisandub teavitamiskohustus, on see piiratud ning tasakaalus halduskoormuse üldise vähenemisega.

Mõju krediidasutustele ja makseasutustele

Kavandatavad muudatused mõjutavad otseselt ka krediidasutusi ja makseasutusi, kuna võlgniku konto arestimine ning arestimisaktide haldamine toimub suures osas just nende kaudu. Muudatuste eesmärk on muuta andmevahetus kohtutäiturite ja krediidi- ning makseasutuste vahel senisest selgemaks, ühtlasemaks ja suuremas osas automatiseerituks.

Samuti parandab muudatus andmete ajakohasust ja läbipaistvust. Kohtutäituritele kehtestatav kohustus ajakohastada konto arestimise andmeid, sealhulgas nõude jääki, aitab vältida olukordi, kus krediidi- või makseasutustes kuvatavad arestiandmed ei vasta tegelikule olukorrale. See vähendab nii klientide pöördumisi kui ka vaidlusi seoses arestide ulatuse ja nõude jäägiga.

Muudatused võivad vähendada ka krediidasutuste praktilist koormust olukordades, kus kolmandad isikud jätkavad väljamaksete tegemist võlgniku Eestis avatud kontole. Sellisel juhul toimub nõuete rahuldamine eelkõige konto arestide kaudu ning väheneb vajadus keerukaks paralleelseks töötasu arestimise aktide haldamiseks erinevate tööandjate ja maksjate tasandil.

Samas kaasneb muudatustega krediidi- ja makseasutustele vajadus kohandada olemasolevaid infosüsteeme ja tehnilisi lahendusi. Eelkõige võib täiendavaid arendusi nõuda arestimisaktide ajakohastamise automatiseerimine, arestivaba summa rakendamise loogika täpsustamine ning täitmisregistri seotud andmevahetuse kohandamine. Muudatuste rakendamise algfaasis võib see põhjustada täiendavat arendus-, töö- ja halduskoormust.

Täiendavalt võib krediidasutustele kaasneda vajadus kohandada sisemisi tööprotsesse ja töötajate juhendmaterjale, et tagada uute nõuete ühetaoline rakendamine. Arvestades, et suur osa andmevahetusest toimub juba praegu automatiseeritult täitmisregistri kaudu, ei ole siiski alust eeldada märkimisväärset pikaajalist halduskoormuse kasvu.

Kokkuvõttes on mõju krediidi- ja makseasutustele tervikuna mõõdukalt positiivne. Kuigi muudatuste rakendamine võib lühiajaliselt nõuda infosüsteemide kohandamist ja täiendavaid arendusi, peaks pikemas perspektiivis vähenema haldus- ja töökoormus, paranema andmete ajakohasus ning muutuma arestimisaktide haldamine tehniliselt selgemaks ja tõhusamaks.

Mõju kohtutele

Kohtute jaoks on kavandatavate muudatuste peamine mõju seotud vaidluste arvu vähenemisega. Selgem regulatsioon ja väiksem kaalutlusruum vähendavad olukordi, kus täitemenetluse üksikküsimused jõuavad kohtusse.

Eelkõige väheneb nende kaebuste arv, mis tulenevad regulatsiooni ebaselgusest või menetluslikest eksimustest. See võimaldab kohtutel suunata ressursse sisuliselt keerukamate vaidluste lahendamisele.

Üleminekuperioodil võib tekkida uusi vaidlusi seoses sellega, kuidas tõlgendada arestivaba summa ühe kontoga sidumist, kohtutäituri omal algatusel tehtud muudatusi, teavitamiskohustuse rikkumist või mittearestitavate sissetulekute arvestamist.

Mõju pankrotihalduritele ja usaldusisikutele

Kavandatavad muudatused võlgniku sissetuleku arestimise regulatsioonis mõjutavad otseselt ka pankrotihaldureid ja usaldusisikuid, kuna füüsilise isiku pankrotimenetluses ning kohustustest vabastamise menetluses lähtutakse võlgniku sissetulekuga seotud küsimustes olulisel määral täitemenetluse seadustikus sätestatud põhimõtetest.

Muudatuste tulemusel muutub pankrotihaldurite ja usaldusisikute poolt kohaldatav sissetulekute käsitlemise süsteem selgemaks, ühtlasemaks ja paremini etteaimatavaks. Suuremas osas formaalse sissetuleku arestimise süsteemi rakendamisel väheneb vajadus üksikjuhtumipõhisteks kaalutlusotsusteks ning võlgniku sissetuleku arestivaba osa ulatuse pidevaks ümberhindamiseks. See võimaldab pankrotihalduritel ja usaldusisikutel keskenduda enam menetluse sisulisele läbiviimisele ning vähendab menetlustes tekkivate vaidluste hulka.

Samas võib muudatuste rakendamine kaasa tuua vajaduse ajakohastada pankrotihaldurite ja usaldusisikute töökorraldust, juhendmaterjale ning kasutatavaid infosüsteeme. Esialgses etapis võib see põhjustada mõõdukat täiendavat töö- ja koolituskoormust, kuna tuleb kujundada uus praktika ning kohandada olemasolevad tööprotsessid muudetud regulatsiooniga. Tegemist on siiski ajutise mõjuga, mis eelduslikult väheneb pärast uue süsteemi rakendumist ja praktika ühtlustumist.

Kokkuvõttes on mõju pankrotihalduritele ja usaldusisikutele pigem positiivne, kuna muudatused aitavad muuta sissetulekute käsitlemise süsteemi selgemaks, ühetaolisemaks ja vähem vaidlusi põhjustavaks ning toetavad menetluste tõhusamat läbiviimist.

Muudatustel võib olla positiivne mõju ka võlausaldajate huvide kaitsele. Kui uus süsteem aitab säilitada võlgniku sidet ametliku tööturuga ning vähendada sissetulekute varjamise motivatsiooni, suureneb tõenäosus, et võlgniku sissetulekud laekuvad menetluse jooksul järjepidevamalt ning võlausaldajate nõuded saavad suuremas ulatuses rahuldatud.

Muudatus: üleminek astmelisele sissetuleku arestimise mudelile, mille puhul sõltub arestitav osa sissetuleku suurusest ja on määratud kindlate osakaaludena

Mõju võlgnikele

Võlgnike jaoks oleks muudatuse peamine mõju selles, et sissetuleku arestimise kord muutuks lihtsamini mõistetavaks ja prognoositavamaks. Kui arestitav osa määratakse kindlate sissetulekuastmete ja osakaalude alusel, saab võlgnik senisest paremini ette näha, milline osa tema sissetulekust täitemenetluses kinni peetakse ja milline osa jääb tema kasutusse. See vähendab olukordi, kus võlgnik peab ise aru saama keerukatest arestivaba miinimumi, ülalpeetavate, sissetuleku liigi või mitme kuu eest laekunud summade arvestamise reeglitest.

Madalama sissetulekuga võlgnike jaoks võib mõju olla eelkõige sotsiaalne ja majanduslik. Kui süsteem võimaldab siduda kinnipidamise ulatuse selgemalt võlgniku tegeliku maksevõimega, võib see vähendada ohtu, et täitemenetlus muudab ametliku töötamise majanduslikult ebaatraktiivseks. See võib omakorda vähendada motivatsiooni sissetulekut varjata, kasutada kolmandate isikute kontosid või liikuda varimajandusse. Sissetuleku arestimise süsteem peaks toetama võlgniku püsimist ametlikul tööturul ja tagama nõuete järjepideva täitmise, mitte üksnes võimalikult suure lühiajalise kinnipidamise.

Samas võib astmeline süsteem vähendada individuaalset paindlikkust. Kui arestitav osa on määratud kindla protsendina, väheneb kohtutäituri võimalus arvestada iga üksikjuhtumi eripärasid samas ulatuses nagu kehtivas süsteemis. Seetõttu võib mõne võlgniku jaoks uus kord osutada rangemaks, eriti juhul, kui tema tegelik toimetulekuvajadus on keskmisest suurem, kuid see ei kajastu piisavalt sissetuleku suuruse põhises astmes.

Mõju sissenõudjatele

Sissenõudjate jaoks seisneb muudatuse peamine positiivne mõju täitemenetluse prognoositavuse suurenemises. Kui seadus määrab selgelt, milline osa võlgniku sissetulekust kuulub teatud sissetulekuvahemikus arestimisele, on sissenõudjal lihtsam hinnata nõude võimaliku rahuldamise kiirust ja ulatust. See võib vähendada ebakindlust, mis praegu tuleneb kohtutäituri kaalutusotsustest, võlgniku avaldustest, aresti muutmisest ja kohtupraktikast sõltuvatest tõlgendustest.

Pikemas vaates võib sissenõudjate jaoks positiivne mõju avalduda ka selles, et võlgnikud püsivad suurema tõenäosusega ametlikul tööturul. Kui võlgnik ei kao varjatud majandusse ja tema sissetulekud on kohtutäiturile nähtavad, on suurem tõenäosus, et nõudeid saab rahuldada regulaarselt ja järjepidevalt.

Elatise sissenõudmise puhul tuleb mõju hinnata eraldi, sest elatisnõuetel on täitemenetluses eriline sotsiaalne tähendus. Kui astmelise mudeli korral nähakse elatisnõuete puhul ette üldnõuetest kõrgem arestitav osakaal, võib see tugevdada lapse õigust saada ülalpidamist ning parandada elatisnõuete täitmise tulemuslikkust.

Samas võib muudatus teatud sissenõudjate jaoks tähendada, et lühiajaliselt laekub nõude katteks vähem raha, kui astmeline mudel jätab madalama sissetulekuga võlgnikule senisest suurema osa sissetulekust alles.

Mõju kohtutäituritele

Kohtutäiturite jaoks vähendaks astmeline mudel eelduslikult üksikjuhtumipõhiste kaalutusotsuste hulka. Kui arestitav osa on määratud seaduses selgete protsentidena, muutub sissetuleku arestimise ulatuse määramine tehnilisemaks ja standardiseeritumaks. See vähendab vajadust hinnata iga kord eraldi arestivaba summa ulatust, sissetuleku liiki, ülalpeetavate mõju, mitme kuu sissetuleku laekumist või muid asjaolusid, mis kehtiva süsteemi puhul sageli avalduste ja vaidlusteni viivad.

Positiivne mõju avaldub ka menetlusökonoomias. Kohtutäiturid saavad keskenduda rohkem nõude sisulisele täitmisele ning vähem aresti ulatuse pidevale korrigeerimisele, selgitamisele ja vaidluste lahendamisele.

Lühiajaliselt võib siiski kaasneda täiendav töökoormus. Uuele süsteemile üleminek eeldab arestimisaktide vormide, infosüsteemide, tööprotsesside, juhendmaterjalide ja praktika muutmist. Samuti võib üleminekuperioodil suureneda võlgnike ja sissenõudjate pöördumiste arv, sest menetlusosalised vajavad selgitusi uue süsteemi mõju kohta konkreetsetele täiteasjadele.

Mõju tööandjatele ja asutustele

Tööandjate jaoks oleks astmelise mudeli peamine positiivne mõju kinnipidamiste tegemise lihtsustumine. Kehtivas süsteemis peab tööandja sageli arvestama arestimisaktist, kohtutäituri juhistest ja seaduses sätestatud eranditest tulenevaid tingimusi. Kui arestitav osa on määratud sissetuleku suurusest sõltuvate kindlate osakaaludena, muutub tööandja jaoks lihtsamaks hinnata, millises ulatuses tuleb kinnipidamisi teha.

See vähendab eksimisrisiki ja vajadust küsida kohtutäiturilt täiendavaid juhiseid. Kuna arestitava protsendi arvutamine ja kõik sellega seotud asjaolud jäävad kohtutäituri ülesandeks ning tööandja täidab üksnes arestimisakti, ei too muudatus tööandjatele olulist lisakoormust.

Riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustele avaldub mõju eelkõige siis, kui nad teevad võlgnikele töötasu, toetuste, hüvitiste või muude rahaliste väljamaksete makseid. Astmeline mudel võib nende töökorraldust lihtsustada, sest kinnipidamiste tegemise alused muutuvad selgemaks ja ühetaolisemaks. See vähendab vajadust lahendada keerukaid üksikjuhtumeid ning aitab vältida erinevat praktikat sarnastes olukordades.

Samas võib avaliku sektori asutustel tekkida vajadus muuta infosüsteeme, sisemisi juhendeid ja maksete tegemise protsesse.

Mõju krediidasutustele ja makseasutustele

Krediidi- ja makseasutuste jaoks sõltub mõju sellest, kui ulatuslikult seotakse astmeline sissetuleku arestimise mudel konto keskse arestimise lahendusega. Kui süsteem liigub rohkem kontopõhiseks, tuleb krediidi- ja makseasutustel tagada, et arestid, arestivabad summad ja võimalikud kinnipidamise astmed kajastuksid tehniliselt õigesti. See võib eeldada infosüsteemide arendamist, andmevahetuse reeglite täpsustamist ja töötajate juhendamist.

Pikemas vaates võib mõju olla siiski positiivne, sest standardiseeritud ja masintöötlemist soosiv süsteem vähendab käsitööd, ebaselgeid olukordi ja vajadust täiendava suhtluse järele kohtutäituritega. Üldine lähtekoht on, et kehtiv süsteem ei soosi piisavalt masintöödeldavust ega digitaalset automatiseerimist, kuna see sõltub avaldustest, eranditest ja juhtumipõhistest otsustustest. Astmeline mudel aitaks seda probleemi vähendada.

Mõju kohtutele

Kohtute jaoks võib astmeline mudel vähendada täitemenetluse üksikküsimustest tulenevate vaidluste arvu. Kui arestitava sissetuleku osa on seaduses määratud selgelt ja üheselt, jääb vähem ruumi vaidlustele selle üle, kui suur osa võlgniku sissetulekust tuleb arestida või milline summa tuleb talle alles jätta. See võib vähendada kohtute töökoormust eelkõige nendes asjades, kus vaidlus tuleneb regulatsiooni ebaselgusest või kohtutäituri kaalutlusotsuse vaidlustamisest.

Üleminekuperioodil võib siiski tekkida ajutine vaidluste kasv. Uue süsteemi rakendamisel võivad menetlusosalised vaidlustada näiteks seda, millisesse sissetulekuastmesse konkreetne tulu kuulub, kuidas arvestatakse ebaregulaarset või mitme kuu eest makstavat sissetulekut, kuidas käsitatakse erinevaid mittearestitavaid sissetulekuid või kuidas suhestub uus mudel elatisnõuete ja mitme paralleelse täiteasjaga.

Seetõttu tuleb mõju kohtutele hinnata kahes ajaperspektiivis: lühiajaliselt võib koormus suureneda, kuid pikemas vaates peaks selgem ja standardiseeritum süsteem vaidlusi vähendama.

Mõju pankrotihalduritele ja usaldusisikutele

Pankrotihalduritele avaldub mõju seetõttu, et füüsilise isiku pankrotimenetluses kohaldatakse võlgniku sissetuleku käsitlemisel täitemenetluse seadustikust tulenevaid põhimõtteid. Kui TMS-is muutub sissetuleku arestimise süsteem astmeliseks, tuleb hinnata, kas sama loogika kohaldub ka pankrotimenetluses või vajab pankrotiseadus eraldi täpsustusi.

Positiivse mõjuna võib astmeline mudel muuta pankrotimenetluses võlgniku sissetuleku arvestamise lihtsamaks ja ühetaolisemaks. See vähendab vaidlusi selle üle, milline osa võlgniku sissetulekust tuleb jätta tema kasutusse ja milline osa tuleb kasutada võlausaldajate nõuete rahuldamiseks. Samas võib üleminek kaasa tuua vajaduse muuta pankrotihaldurite tööprotsesse, juhendeid ja võimalikke infosüsteemseid lahendusi.

Usaldusisikutele on mõju sarnane pankrotihalduritega, eelkõige füüsilise isiku kohustustest vabastamise menetlustes. Kui võlgniku sissetuleku kasutamise ja loovutamise aluseks olevad

põhimõtted muutuvad, tuleb usaldusisikutel kohandada oma praktikat uue mudeliga. Astmeline süsteem võib lihtsustada võlgniku sissetulekute käsitlemist, sest seadusest tuleneks selgem ja arvutuslikum alus, millist osa sissetulekust saab kasutada võlausaldajate nõuete rahuldamiseks. Võimalik negatiivne mõju seisneb selles, et jäigem astmeline mudel võib vähendada menetluses individuaalseid lahendusi, mis on mõnes kohustustest vabastamise menetluses vajalikud võlgniku rehabilitatsiooni eesmärgi saavutamiseks.

Võrdlev tabel VTK-s pakutud muudatuste mõjust sihtrühmadele:

Sihtrühm	Kitsaskohtade lahendamine	Suurem reform (astmeline süsteem)
Võlgnikud	Parandab õigusselgust ja vähendab üksikuid eksimusi, kuid süsteem jääb üldjoontes samaks.	Muudab sissetuleku arestimise selgemaks, prognoositavamaks ja paremini digitaalselt rakendatavaks.
Sissenõudjad	Võib parandada menetluse toimivust üksikutes probleemsetes olukordades.	Võib suurendada täitemenetluse tulemuslikkust ja muuta raha laekumise stabiilsemaks.
Kohtutäiturid	Vähendab mõningaid vaidlusi ja tõlgendusprobleeme, kuid ei kõrvalda süsteemi üldist keerukust.	Eeldab töökorralduse muutmist, kuid vähendab pikemas vaates käsitööd, vaidlusi ja halduskoormust.
Tööandjad ja muud väljamakse tegijad	Säilitab senise rolli suuresti muutmata kujul, va konto kesksed lahendused.	Võib vähendada nende rolli sissetuleku arestimisel, kui lahendus liigub enam konto keskseks.
Riik / avalik sektor	Võimaldab kiiremini parandada kõige ilmsemaid probleeme.	Vajab ulatuslikumat ettevalmistust, kuid toetab terviklikumat ja kestlikumat regulatsiooni.
Pangad ja makseasutused	Mõju on piiratud ning sõltub konkreetsete täpsustuste ulatusest.	Toob kaasa suurema tehnilise ja korraldusliku mõju, kuid võimaldab ühtsemat ja automaatsemat rakendamist.
Kohtud	Võib vähendada üksikuid vaidlusi, kuid tõlgendusprobleemid võivad püsida.	Võib vähendada vaidluste arvu, kui regulatsioon muutub selgemaks ja ühetaolisemaks.

6. Edasine väljatöötamine

Väljatöötamise kavatsus saadetakse tutvumiseks ja tagasiside andmiseks ministeeriumidele, huvirühmadele, kohtutele, Õiguskantslerile, Maksu- ja Tolliametile, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojale, Eesti Advokatuurile, Eesti Võlanõustajate Liidule, MTÜ-le Eesti Võlausaldajate Liit, Maksejõuetuse teenistusele, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Tööandjate Keskliidule ja Eesti Pangaliidule.

Eelnõu saadetakse kooskõlastamiseks huvirühmadele eelduslikult 2027. aasta II poolaastal. Eelnõu saadetakse Vabariigi Valitsuse istungile eelduslikult 2028. aasta I poolaastal.

Eeldatav muudatuste jõustumise aeg on 2028. aasta. Osad muudatused võivad eeldada täiendava üleminekuperioodi kehtestamist.

Küsimused, millele oodatakse tagasisidet:

ministeerium ootab tagasisidet kõigile kavandatavatele muudatustele, kuid eelkõige võlgniku sissetuleku arestimise põhimõtete ulatuslikule muutmisele.

Tagasisidet oodatakse eriti lahenduse kohta, mille kohaselt pakutakse asendada senine arestivaba sissetuleku tagamise süsteem astmelise, sissetuleku suurusest sõltuva ning konstantsena määratletud arestimisele kuuluva sissetuleku osa süsteemiga.

Kooskõlastusringil saadud tagasisidest sõltuvalt korraldab ministeerium vajaduse korral täiendavaid arutelusid huvirühmadega.

Vastutav ministeerium

Justiits- ja Digiministeerium

Vastutavate ametnike nimed ja kontaktandmed

Aleksandr Logussov aleksandr.logussov@justdigi.ee